

радіоактивних матеріалів, а також ядерному та радіаційному тероризму.

У передмові до збірника зазначено, що створення МЕРГ при Національному інституті стратегічних досліджень, який є базовою науково-дослідною установою аналітико-прогнозного супроводження діяльності Президента України, стало подальшим розвитком форм та інструментів діяльності Інституту на найважливіших напрямках забезпечення національної безпеки держави, передусім пов'язаних із новими викликами та загрозами. Події останнього часу підтверджують актуальність тематики, віднесеної до компетенції групи.

У представлений у збірнику концепції створення МЕРГ сформульовані основні принципи та цілі функціонування групи, відзначено, що підвищення рівня взаємодії та координації дій, а також обміну інформацією визнані світовим співтовариством необхідними умовами для ефективної протидії загрозам розповсюдження зброї масового знищення, тероризму, а також для захисту критичної інфраструктури держави, чому може сприяти діяльність групи, яка забезпечує майданчик для експертного спілкування та обміну відкритою інформацією.

Включений до збірника текст виступу заступника директора Інституту, керівника МЕРГ О. В. Литвиненка містить інформацію про організаційні засади створення й діяльності групи, принциповими особливостями яких є актуальність тем, що розглядаються, гнучкість підходів до формату засідань, а також відкритість до пропозицій, зауважень і критики з боку її членів. У промові керівника МЕРГ було наголошено, що підготовлені за результатами обговорень на засіданнях групи аналітичні матеріали направлятимуться до Адміністрації Президента України, Ради національної безпеки і оборони України та інших державних органів.

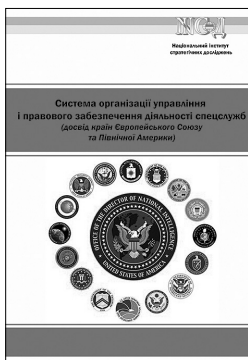
У розділі вибраних доповідей членів МЕРГ представлено матеріали, що стосуються широкого кола питань, віднесених до компетенції групи: від соціально-політичних аспектів протидії тероризму до захисту критичної інфраструктури від кібернетичних атак; від проблем регулювання протирадіаційного захисту в аварійних ситуаціях до підсумків Сеульського саміту з (фізичної) ядерної безпеки тощо.

До другої частини збірника увійшла підготовлена у відділі екологічної та техногенної безпеки Інституту аналітична доповідь з теми «Тенденції та актуальні проблеми у сфері протидії незаконному обігу ядерних та інших радіоактивних матеріалів, а також ядерному та радіаційному тероризму». В ній узагальнено матеріали проведеної 25–26 квітня 2012 р. у м. Умеа (Швеція) Другої конференції Інтерполу, учасники якої обговорювали питання незаконного обігу ядерних і радіоактивних матеріалів.

Видання розраховане на представників органів державної влади, співробітників правоохоронних органів і спецслужб, науковців, експертів, а також на широке коло читачів, які цікавляться цією тематикою.

Система організації управління і правового забезпечення діяльності спецслужб (досвід країн Європейського Союзу та Північної Америки) : аналіт. доп. / В. Г. Пилипчук, М. О. Будаков, В. М. Гірич. – К. : НІСД, 2012. – 56 с.

Значна частина загроз, що виникають у сучасному безпековому середовищі України (як і будь-якої іншої держави), є прихованими. Ці загрози спричинені економічною конкуренцією, конфліктом міждержавних політичних і воєнно-політичних інтересів, міжнародними тероризмом і злочинністю, кризовим загостренням внутрішньої соціально-економічної ситуації тощо.

Для виявлення і протидії латентним загрозам, відзначено в доповіді, об'єктивно необхідним є застосування відповідних таємних засобів і методів, які є основним інструментарієм правоохоронних і зовнішньорозвідувальних спеціальних служб. Тому спецслужби є невід'ємним складником систем національної безпеки. Однак ця зброя становить певну небезпеку й для того, хто її тримає. Таємний характер діяльності спецслужб надто ускладнює як адміністративний, так і цивільний контроль за ними. В таких умовах, як свідчить вітчизняний та іноземний досвід, спецслужби нерідко піддаються спокусі неефективного використання суспільних коштів, порушень прав і свобод людей і навіть узурпації державної влади.

Для запобігання загрозливих для демократичного ладу зловживань з боку спецслужб необхідне створення надійної системи управління ними. Ця проблема є актуальною й для України.

У доповіді проаналізовано державні механізми управління спецслужбами у демократичних державах Європи та Північної Америки. Розглянуто централізовані й децентралізовані системи розвідувальних органів у країнах з різним типом державного устрою (президентські, парламентські та змішаного типу республіки). За результатами здійсненого аналізу авторами зроблено висновки, які можуть бути врахованими при реформуванні сектору безпеки України.

1. Системи спецслужб, незалежно від типу державного устрою, номінально підпорядковані главі виконавчої влади, однак значна частина управлінських функцій покладається на окремі допоміжні органи міжвідомчої компетенції або на спеціально уповноважених посадових осіб (координатори, міністри без портфеля тощо) на основі делегованих законами або главою виконавчої влади повноважень.

2. Відповідно до принципів правової держави механізм управління спецслужбами, як і засади їх спеціальної діяльності, чітко регламентуються законами та підзаконними нормативно-правовими актами.

3. В управлінні іноземними спецслужбами ефективно використовуються фінансові важелі. Бюджетний процес нерозривно пов'язаний зі стратегічним (на реально досягну перспективу) і щорічним плануванням діяльності спецслужб. В його рамках здійснюється визначення головних завдань відповідно до потреб основних споживачів розвідувальної продукції; розробка розвідувальних заходів для виконання цих завдань; визначення складу та обсягу необхідних для цього кадрових, спеціальних, матеріальних та інших ресурсів, калькулювання пов'язаних із цим витрат, взаємне коригування розвідувальних завдань і планів їх виконання з урахуванням фінансових можливостей держави. А контроль за цільовим та ефективним використанням асигнованих коштів є одним із головних інструментів президентського і парламентського контролю за розвідувальною діяльністю.

4. У демократичних державах створено широкі можливості для здійснення парламентського контролю – від отримання деталізованих обґрунтувань бюджетних запитів до парламентських розслідувань із доступом до таємної інформації.

Звичайно, навіть найбільш організаційно стрункі й суворо регламентовані на законодавчому рівні системи управління спецслужбами самі по собі не дають повної гарантії від зловживань з боку спецслужб (про що свідчить, зокрема, й нещодавній скандал, пов'язаний з викриттям тотального незаконного втручання спецслужб США, Великої Британії та ФРН в особисте життя громадян), але без цього забезпечити належний контроль суспільства за спецслужбами взагалі неможливо. Тому досвід організації управління у демократичних, насамперед європейських, державах, наголошують автори доповіді, варто враховувати при реформуванні сектору безпеки України.